

TUDOMÁNYOS IRODALOM

A Collegium Hungaricumok jelentősége a magyartörténet-tudomány szempontjából.

Gróf Klebelsberg Kunó kultúrpolitikájának egyik legjelentősebb elgondolása a fiatalabb nemzedék külföldi továbbképzése volt. A nevezetesebb kultúrcentrumokban felállított Collegium Hungaricumokkal módot akart nyújtani a különböző tudományok művelőinek arra, hogy tudományszakukban ismereteiket kimélyítsék s látóköriük kibővítésére és általános műveltségük emelésére alkalmuk nyíljon. Nem a mi feladatunk s nem is tartjuk szükségesnek, hogy ennek az olyan sokat támadott elgondolásnak a helyességét vitassuk. A nagykonceptiójú kultuszminiszter nem egykét esztendőre, hanem évtizedekre állította össze a programot s a külföldi ösztöndíjasok serege még majd csak ezután fogja munkásságával igazán igazolni Klebelsberg előrelátó tervének a helyes voltát.

Rövid összefoglalásunk keretében nem kívánunk részletes beszámolót adni ennek a fiatalabb nemzedéknek még csak a történeti és a vele rokon tudományok terén kifejtett munkásságáról sem. Egy-két kiragadott példával mindössze a figyelmet akarjuk felhívni arra, hogy milyen fontos kutatási lehetőségek nyíltak meg ezekkel a kiküldetésekkel a magyar történettudomány munkásai előtt.

Már az első kiküldöttek is a magyar történet kutatói voltak. 1920 őszén kezdték meg az akkor szervezett Bécsi Magyar Történeti Intézet (újabbán gr. Klebelsberg Kunó Történetkutató Intézet) tagjai a bécsi levéltárak magyar vonatkozású anya-

gának a rendszeres feldolgozását. A Bécsi Magyar Történeti Intézet és a hosszú multra visszatekintő Római Történeti Intézet (Fraknoi Vilmos alapítása) munkásságáról nem látszik szükségesnek bővebben megemlékezni. A bécsi Intézet munkásságában történettudósaink szinte kivétel nélkül mindnyájan kivették a részüket.¹ Az olasz vonatkozású kérdésekkel foglalkozó kutatók pedig nem kerülhettek el Rómát. Ha tehát az ezekben az Intézetekben folytatott kutatásokról akarnánk megemlékezni, fel kellene sorolnunk kevés kivétellel valamennyi történettudósunkat több-kevesebb munkájával együtt.

A Történeti Intézetek mellett azonban még Bécsben és Rómában is nagy számmal találunk történeti tanulmányokkal foglalkozó kollegistákat is, akik ezen a két helyen inkább a legfiatalabb korosztályból kerülnek ki s akik leginkább még egyetemi tanulmányaikkal kapcsolatos továbbképzés és doktori értekezésükhöz szükséges levéltári vagy könyvtári anyag összegyűjtése végett küldetnek ki. A végzett történészek közül is néhányan a Történeti Intézetek betöltött létszáma miatt folytatták mint kollegisták tovább munkájukat. Erre a megoldásra különösen Bécsben volt szükség, ahova a magyar történet kiapadhatatlan forrásai hívják a kutatókat és ahol a különböző bécsi levéltárak és könyvtárak több

¹ A Bécsi Történeti Intézet munkásságáról lásd f. é. januári számunkat.

magyar történész kiküldését teszik szükségessé, mint a többi intézetek együttvéve. A híres bécsi «Institut für öst. Geschichtsforschung» a középkori történelem kutatóinak — főleg a történelmi segédtudományok terén — a legjobb iskolát jelenti; gazdaságtörténezeink pedig A. Dopsch mellett nyerhettek jelentős módszertani továbbképzést. A levéltárak pedig sokszor még teljesen érintetlen anyagukkal nyújtanak fontos területet a kutatás számára. Ezek közül csak egyet emelünk ki s ez a «Josephinische Aufnahme» címen ismeretessé vált, egész Magyarországra kiterjedő kéziratos térképanyag, amely az első pontos katonai felmérésen alapulva, a térképekhez csatolt részletes leírással együtt páratlanul gazdag forrása a magyar föld és magyar nép történetének. (*Eperjessy Kálmán*: Kézirati térképek Magyarországról a bécsi levéltárakban. A Bécsi Coll. Hung. füzetek. III. — *Eperjessy Kálmán*: A bécsi hadilevéltár magyar vonatkozású térképeinek jegyzéke. Szeged, 1929. — *Borbély Andor* és *Nagy Julia*: Magyarország első katonai felvétele II. József korában. A Bécsi Coll. Hung. füzetek. XII.) Ennek a forrásanyagnak a fontosságát, különösen a legutóbbi években fellendült helytörténet, gazdaság- és településföldrajz szempontjából legjobban bizonyítja az az érdeklődés, amelyet felkeltett s amely a «Josephinische Aufnahme»-val foglalkozó cikkekben is jelentkezik. (*Fördös László*: A II. József-féle kataszteri földfelmérés Magyarországon, Szeged, 1931. — *Fodor Ferenc*: Magyarország felmérésén alapuló első térképe. Földr. Közl. 1929.)

A római Collegium történészei első sorban a magyar történet egyházi kérdéseivel foglalkozó kutatók közül kerülnek ki. Római kutatás eredményei a Római Magyar Történelmi Intézet kiadásában megjelent olaszországi

magyar oklevéltár első kötetét képező *Lukcsics Pál*: XV. századi pápák oklevelei (Budapest, 1931) és második kötetként szereplő *Vanyó Tihamér*: Püspöki jelentések a magyar szent korona országainak egyházmegyéiről (Pannonhalma, 1933) című munkák is.

A bécsi és római ösztöndíjas történészek kutatásának az irányát már maga a kiküldetési hely is meghatározza. Ilyen egységesebb kutatási irányt nem találhatunk a többi — amúgy is kevésszámú — történetkutató ösztöndíjasok munkájánál, amely azonban nem kisebb jelentőségű, mint a bécsieké vagy a rómaiaké. A berlini Collegium tagjaként dolgozó *Fekete Lajos* — a török diplomatika kimagasló művelője — a német levéltárakban őrzött s a magyarországi török hódoltság korára vonatkozó igen nagy jelentőségű töröknyelvű levéltári anyag felkutatásával további értékes munkásságának az alapját vetette meg. A mongolországi tanulmányútját Párisban előkészítő *Ligeti Lajos* nevét is komoly eredményekkel kapcsolatban ismerhették meg a külföldi tudományos körök.

Mint már bevezető sorainkban is érintettük: nem részletes beszámoló volt a célunk. A volt ösztöndíjasok munkásságáról időről-időre számot adni — ez a feladat a volt Collegisták Szövetségére vár, de nem látszott érdektelennek — hacsak ilyen kiragadott példákkal is — rámutatni arra, hogy milyen értékes területek nyilottak meg és váltak intenzívebb kutatás tárgyává a magyar történet-tudomány művelői számára. A munka folyik tovább és éppen a mai nehéz időkben kétszeresen fontos, hogy ennek az értékes munkának a felismerése szélesebb rétegek erkölcsi támogatását szerezze meg az önzetlen lelkesedéssel és kitartással dolgozó történészeink számára.

H. Pálffy Ilona.